

TÁC ĐỘNG CỦA FINTECH ĐẾN MÔ THỨC QUẢN TRỊ NGÂN HÀNG

● NGUYỄN QUỐC ANH

TÓM TẮT:

Thông qua việc thu thập các dữ liệu thứ cấp và những tài liệu liên quan đến Fintech, bài viết trình bày tóm lược những vấn đề về tác động của Fintech đến mô thức quản trị của hệ thống ngân hàng. Kết quả tổng hợp, nghiên cứu cho thấy sự tác động của Fintech đối với hệ thống ngân hàng là điều tất yếu nhưng sự ảnh hưởng sẽ tùy thuộc vào tình trạng của từng ngân hàng và được chia thành 5 nhóm, bao gồm: nhóm ngân hàng tốt hơn, nhóm ngân hàng mới, nhóm ngân hàng phân phối, nhóm ngân hàng xuống hạng và nhóm ngân hàng bị phân tán. Bên cạnh đó, bài viết còn tìm hiểu về những cơ hội và thách thức của hệ thống ngân hàng trước làn sóng Fintech và các đề xuất cho mô thức quản trị trong thời đại mới, thời đại công nghệ 4.0.

Từ khóa: Fintech, quản trị ngân hàng, quản trị rủi ro ngân hàng.

1. Đặt vấn đề

Sự phát triển vượt bậc của công nghệ đã giúp người tiêu dùng nhận được nhiều tiện ích hơn và có cơ hội tiếp cận những dịch vụ mới và rất khác biệt so với quá khứ. Trước làn sóng này, ngân hàng và các tổ chức phi ngân hàng đã nhanh chóng kết hợp với các công ty công nghệ để phát triển thị trường. Sự quan tâm của các ngân hàng và các tổ chức đầu tư mạo hiểm được Ủy Ban Giám sát ngân hàng Basel đánh giá là rất đáng quan tâm trong thời gian gần đây, thông qua sự thay đổi trong các sản phẩm, dịch vụ cung cấp (Odonkor, 2018).

Trước bối cảnh này, hoạt động quản trị của ngân hàng cũng có nhiều sự thay đổi để phù hợp hơn với thời đại mới. Hoạt động quản trị được cải tiến sẽ đem lại hiệu quả cho hệ thống ngân hàng,

từ đó giúp cải thiện nền tảng cung cấp vốn chủ yếu của nền kinh tế thế giới, đó cũng chính là lý do nghiên cứu của bài viết này.

2. Nội dung

2.1. Tổng quan về Fintech

Theo Ủy ban Ổn định tài chính (FSB), tài chính công nghệ (Fintech) là những cải tiến về công nghệ được ứng dụng trong các mô hình kinh doanh, các ứng dụng, quy trình sản phẩm có ảnh hưởng trọng yếu đến thị trường và các tổ chức cung cấp dịch vụ tài chính. Tham gia vào quá trình kinh doanh của các doanh nghiệp tài chính Fintech bao gồm 5 đối tượng, đó là: các nhà phát triển công nghệ, các tổ chức tài chính truyền thống, các công ty khởi nghiệp Fintech, chính phủ và khách hàng sử dụng dịch vụ tài chính (Doszhan et al., 2020).

Bảng 1. Các dịch vụ cải tiến dưới sự tác động của Fintech

Các lĩnh vực cải tiến				
	Tín dụng, huy động tiền gửi và các dịch vụ huy động khác	Thanh toán		Quản lý đầu tư
	Quỹ cộng đồng	Bán lẻ	Bán buôn	Giao dịch tần số cao
	Thị trường cho vay	Ví điện tử	Chuyển tiền qua mạng	Giao dịch sao chép
	Ngân hàng di động	Chuyển tiền ngang hàng (P2P)	Bán buôn ngoại tệ	Giao dịch điện tử
	Chấm điểm tín dụng	Tiền điện tử	Nền tảng trao đổi kỹ thuật số	Rô bỏ tư vấn
Các dịch vụ hỗ trợ thị trường	Cổng thông tin và tổng hợp dữ liệu			
	Hệ sinh thái (cơ sở hạ tầng, mã nguồn, giao diện lập trình ứng dụng APIs)			
	Ứng dụng dữ liệu (dữ liệu lớn, máy đọc dữ liệu, mô hình dự báo)			
	Bảo mật (nhận diện khách hàng và xác thực)			
	Điện toán đám mây			
	Mạng/ kỹ thuật di động			
	Trí thông minh nhân tạo (tài chính tự động, thuật toán..)			

Nguồn: (Doszhan et al., 2020)

Thuật ngữ Fintech đã bùng nổ trong những năm gần đây và được sử dụng rất nhiều để mô tả hàng loạt các sáng kiến và hoạt động trong môi trường phát triển rất năng động của thế giới. Fintech tác động vào thị trường tài chính, giúp cải tiến các lĩnh vực hoạt động của ngân hàng và cung cấp các dịch vụ hỗ trợ cho thị trường. (Bảng 1)

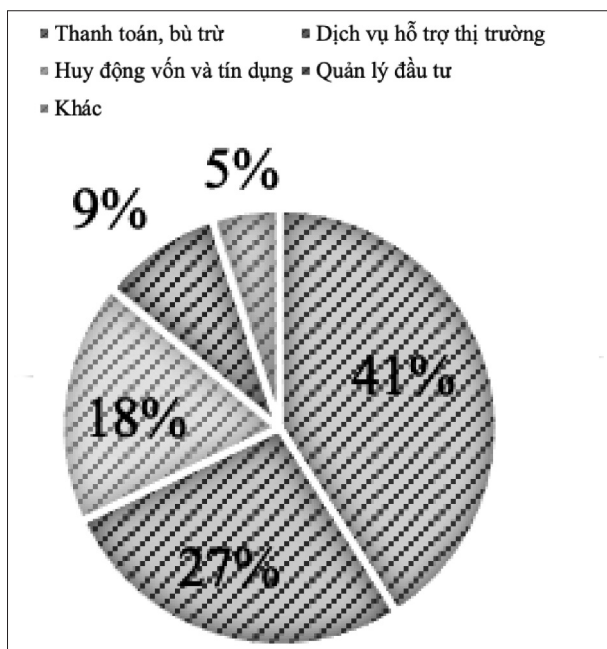
Các sản phẩm và dịch vụ của ngành ngân hàng có sự ảnh hưởng lớn nhất bởi làn sóng Fintech là các dịch vụ tiền gửi, tín dụng, thanh toán và quản lý đầu tư (Oshodin et al., 2017). Trong đó, hai mảng bị ảnh hưởng nhiều nhất là mảng tín dụng và thanh toán, mảng tín dụng bị ảnh hưởng rất lớn với sự ra đời của các mô hình cho vay trực tuyến.

Nhóm thanh toán bao gồm dịch vụ thanh toán cho khách hàng bán lẻ, khách hàng bán buôn, ví điện tử, chuyển tiền qua mạng, chuyển tiền ngang hàng, bán buôn ngoại tệ, tiền điện tử, các nền tảng thanh toán điện tử cũng được đánh giá là chịu tác động rất lớn từ cuộc cách mạng Fintech. Sự

thay đổi trong thanh toán và chuyển khoản đang cải tiến phương thức giao dịch tài chính của người dùng. Hệ thống thanh toán hiện tại được thực hiện chủ yếu thông qua hoạt động thanh toán bù trừ tự động của các trung gian tài chính hoặc thông qua hệ thống ngân hàng thương mại, quá trình xử lý này đôi khi chậm và tốn kém chi phí.

Đối với hoạt động chuyển tiền, các giải pháp sử dụng “tiền di động” được áp dụng khá rộng rãi giúp người dùng có thể chuyển tiền trực tiếp qua các thiết bị di động mà không cần có tài khoản ngân hàng. Bên cạnh đó, sự ra đời của ví điện tử cũng được đánh giá là một trong những cải tiến quan trọng của công nghệ Fintech đối với mảng thanh toán. (Hình 1)

Nổi bật trong sự thay đổi của công nghệ và được đánh giá là “nổi loạn” nhất trong nhóm giải pháp thanh toán và chuyển khoản là sự ra đời của công nghệ blockchain mới. Blockchain là một công nghệ cho phép truyền tải dữ liệu một cách an

Hình 1: Các dịch vụ chủ yếu của Fintech

Nguồn: BCBS

toàn dựa vào hệ thống mã hóa vô cùng phức tạp, hoạt động của blockchain như một cuốn sổ cái của một doanh nghiệp, giúp quản lý tiền mặt của người dùng một cách chặt chẽ.

Bên cạnh đó, các dịch vụ hỗ trợ thị trường cũng bị ảnh hưởng rất mạnh với sự ra đời và phát triển nhanh chóng của cổng thông tin và tổng hợp dữ liệu, hệ sinh thái, ứng dụng dữ liệu, bảo mật, điện toán đám mây, mạng, kỹ thuật di động, trí thông minh nhân tạo. Sự phát triển của Fintech trong khu vực tài chính ngân hàng đã tác động mạnh đến hoạt động của các tổ chức trung gian này dẫn đến nhiều tình huống khác nhau mà ngân hàng phải đối mặt trong các quyết định quản trị (Zaborovskaya et al., 2021).

2.2. Tác động của làn sóng Fintech đến mô thức quản trị của hệ thống ngân hàng

Sự tác động của làn sóng Fintech đến hệ thống ngân hàng sẽ tạo ra nhiều cơ hội và thách thức cho các nhà quản trị.

2.2.1. Các cơ hội

Bản chất và phạm vi rủi ro ngân hàng theo cách truyền thống có thể thay đổi đáng kể theo thời gian khi việc ứng dụng Fintech ngày càng gia

tăng. Mặc dù những thay đổi này có thể đem đến các rủi ro mới, nhưng cũng có thể mở ra những cơ hội mới cho người tiêu dùng, ngân hàng, hệ thống ngân hàng và các giám sát ngân hàng.

Sự cải tiến của Fintech đem lại nhiều tiềm năng cho người sử dụng dịch vụ tài chính bao gồm việc mở rộng các dịch vụ tài chính tăng lên, nhóm người tiêu dùng chưa được đáp ứng bởi thị trường truyền thống cũng có khả năng tiếp cận nhiều hơn. Chi phí giao dịch giảm, cung cấp sự tiện lợi hơn, minh bạch hơn với các sản phẩm đơn giản, cho phép người dùng kiểm soát chi tiêu và ngân sách chặt chẽ hơn, cụ thể như sau (Vinh và cộng sự, 2021):

- Đa dạng hóa dịch vụ tài chính phối hợp: tài chính số đã cải thiện khả năng tiếp cận tài chính của nhóm khách hàng dưới chuẩn và tiếp cận tốt hơn nhóm khách hàng ở những vùng xa. Hiện nay, số lượng người có tài khoản ngân hàng ít hơn nhiều so với số người có điện thoại di động, chính vì vậy, nhờ công nghệ nên cơ sở khách hàng của ngân hàng sẽ tăng lên nếu biết tận dụng cơ hội này. Bên cạnh cơ hội về mở rộng thị trường, sự phối hợp của dịch vụ tài chính còn giúp thị trường ngân hàng hoạt động hiệu quả hơn, với tốc độ giao dịch nhanh hơn, trách nhiệm hơn.

- Dịch vụ ngân hàng tốt hơn và phù hợp hơn: hoạt động của các ngân hàng được quy định và bắt buộc phải tuân thủ theo nguyên tắc thị trường. Các công ty Fintech có thể giúp ngân hàng cải thiện sản phẩm dịch vụ của họ bằng nhiều cách khác nhau.

- Chi phí giao dịch thấp hơn và dịch vụ ngân hàng nhanh hơn: những cải tiến của các công ty Fintech giúp tăng tốc chuyển khoản và thanh toán, từ đó giảm chi phí hoạt động cho các ngân hàng thương mại.

- Tác động tích cực đến sự ổn định tài chính do cạnh tranh gia tăng: sự gia nhập của những nhà đầu tư mới cạnh tranh với các ngân hàng đương nhiệm cuối cùng có thể phá vỡ thị trường dịch vụ ngân hàng, giảm rủi ro hệ thống liên quan đến các nhà đầu tư có quy mô hệ thống.

- Regtech: Fintech có thể được sử dụng để cải tiến quá trình tuân thủ quy trình tại các tổ chức tài chính.

Mặc dù Fintech đem lại rất nhiều cơ hội, nhưng đồng thời cũng có rất nhiều rủi ro mới ảnh hưởng đến kết quả hoạt động của các ngân hàng, trong đó các rủi ro được tổ chức BIS đánh giá là những rủi ro chính, bao gồm: rủi ro chiến lược, rủi ro hoạt động, rủi ro không gian mạng và rủi ro tuân thủ. Những rủi ro này không chỉ ảnh hưởng đến các ngân hàng đương nhiệm, mà còn ảnh hưởng đến các công ty Fintech mới gia nhập vào ngành Tài chính.

2.2.2. Thách thức

- Rủi ro chiến lược: việc giải ngân nhanh chóng của ngân hàng cho các công ty Fintech hoặc bigtech có thể ảnh hưởng đến khả năng sinh lợi tại các ngân hàng. Các tổ chức tài chính hiện tại sẽ mất một phần đáng kể thị phần hoặc lợi nhuận nếu những người mới gia nhập có thể sử dụng các cải tiến công nghệ hiệu quả hơn, cung cấp các dịch vụ ít tốn kém hơn và đáp ứng tốt hơn nhu cầu của khách hàng.

- Rủi ro hoạt động cao - xét về khía cạnh hệ thống: sự gia tăng của Fintech dẫn đến sự phụ thuộc vào công nghệ thông tin ngày càng nhiều của những người tham gia vào thị trường và sự cố về công nghệ thông tin có thể gây ra khủng hoảng hệ thống, đặc biệt là trong trường hợp thị trường bị tập trung vào một vài nhà đầu tư. Sự gia nhập này còn đem lại sự phức tạp hơn cho hệ thống và đặt ra thách thức rất lớn đối với các ngân hàng trong việc quản lý rủi ro liên quan đến công nghệ thông tin.

- Rủi ro hoạt động cao - xét về khía cạnh đặc tính sản phẩm: sự phát triển của các sản phẩm và dịch vụ sáng tạo có thể làm gia tăng sự phức tạp của các dịch vụ tài chính cung cấp, dẫn đến việc kiểm soát và quản lý trở nên khó khăn hơn. Hệ thống công nghệ thông tin của ngân hàng có thể không đủ khả năng để tiếp nhận công nghệ mới. Bên cạnh đó, sự hợp tác của Fintech trong lĩnh vực ngân hàng còn dẫn đến rủi ro về việc bảo

mật dữ liệu, quyền riêng tư, rửa tiền, tội phạm mạng và bảo vệ khách hàng. Vấn đề này càng nghiêm trọng hơn đối với các ngân hàng có hệ thống chống đỡ rủi ro yếu kém, hoặc các công ty Fintech không tuân thủ các tiêu chuẩn bảo mật nghiêm ngặt.

- Khó khăn hơn trong việc đáp ứng và tuân thủ nghĩa vụ chống rửa tiền và chống các hoạt động tài trợ khủng bố. Mức độ tự động hóa và phân phối các sản phẩm và dịch vụ càng cao thì càng giảm tính minh bạch về cách thực hiện giao dịch và trách nhiệm kiểm soát các vấn đề này khó phân định hơn.

- Rủi ro tuân thủ liên quan đến quyền riêng tư về dữ liệu: rủi ro này càng gia tăng khi phát triển nền tảng công nghệ lớn.

- Rủi ro thuê ngoài: nhiều bên tham gia vào quá trình cung cấp các dịch vụ tài chính hơn có thể dẫn đến sự mơ hồ về trách nhiệm của các chủ thể khác nhau trong chuỗi cung ứng làm gia tăng sự cố trong hoạt động của ngân hàng. Ngoài ra, thách thức về kiểm soát và quản trị rủi ro mà bên thứ ba đem lại khi phối hợp cung cấp sản phẩm cũng rất đáng quan tâm, đặc biệt nếu các bên thứ ba là những nhà đầu tư lớn trên phạm vi quốc tế còn có thể dẫn đến rủi ro tập trung, rất nguy hiểm cho các ngân hàng nhỏ và vừa.

- Rủi ro không gian mạng: các công nghệ và mô hình kinh doanh mới có thể làm tăng rủi ro không gian mạng nếu các kiểm soát không theo kịp sự thay đổi. Sự kết nối của những bên tham gia trong thị trường có thể tạo ra lợi ích cho ngân hàng, người tiêu dùng, nhưng cũng đồng thời khuếch đại rủi ro bảo mật. Sự phụ thuộc ngày càng gia tăng vào trí tuệ nhân tạo, điện toán đám mây và các công nghệ mới khác càng làm gia tăng tính dễ tổn thương của hệ thống ngân hàng.

- Rủi ro thanh khoản và sự biến động của các nguồn tài trợ ngân hàng: việc sử dụng các công nghệ mới và công nghệ tích hợp tạo cơ hội cho khách hàng tự thay đổi các tài khoản tiết kiệm để nhận được lợi nhuận cao hơn gây ra biến động nguồn vốn của ngân hàng và lòng trung thành của

khách hàng cũng thay đổi dẫn đến sự gia tăng trong rủi ro thanh khoản của ngân hàng.

Sự kết hợp ngày càng gia tăng giữa Fintech và hệ thống ngân hàng các quốc gia là một xu hướng tất yếu. Trước các cơ hội và thách thức trong làn sóng Fintech mang lại, mô thức quản trị của các ngân hàng đương nhiệm và các cơ quan giám sát ngân hàng cũng cần phải thay đổi để phù hợp hơn (Vinh và cộng sự, 2021).

2.3. Mô thức quản trị của hệ thống ngân hàng trong cuộc cách mạng công nghệ 4.0

Các ngân hàng và cơ quan giám sát ngân hàng nên xem xét việc cân bằng việc đảm bảo an toàn và lành mạnh của hệ thống ngân hàng với các tác động không mong muốn gây ức chế sự đổi mới có lợi trong lĩnh vực tài chính. Cách tiếp cận cân bằng như vậy sẽ thúc đẩy sự an toàn và lành mạnh của các ngân hàng, ổn định tài chính, bảo vệ người tiêu dùng và tuân thủ luật pháp và quy định hiện hành, bao gồm chống rửa tiền và chống tài trợ cho các quy định khủng bố mà không gây cản trở một cách không cần thiết trong tài chính dịch vụ.

Các ngân hàng cần thay đổi cấu trúc quản trị và quy trình quản trị rủi ro để quản lý, giám sát rủi ro liên quan đến công nghệ xuất hiện trong các mô hình kinh doanh mới của ngân hàng. Cấu trúc này phải bao gồm:

- Quy trình hoạch định chiến lược và kinh doanh cho phép các ngân hàng điều chỉnh kế hoạch về doanh thu và lợi nhuận khi có sự thay đổi công nghệ và sự gia nhập của những người tham gia mới trên thị trường.

- Hoàn chỉnh hóa quy trình phê duyệt sản phẩm mới và thay đổi quy trình quản lý để xử lý nhanh chóng những thay đổi trong công nghệ và trong quy trình kinh doanh.

- Giám sát và xem xét việc tuân thủ các quy định hiện hành bao gồm các quy định về bảo vệ người tiêu dùng, bảo vệ dữ liệu và chống rửa tiền, chống các hoạt động tài trợ khủng bố trước khi tung sản phẩm mới ra thị trường.

- Thực hiện các nguyên tắc quản trị rủi ro phù hợp của Ủy ban Basel đối với sự phát triển của Fintech.

Cụ thể như sau: (Bảng 2)

Bảng 2. Các trường hợp triển khai áp dụng thực tế theo sự phát triển của Fintech theo nguyên tắc của Basel

STT	Các nguyên tắc quản lý rủi ro của Basel	Triển khai thực tế theo sự phát triển của Fintech
Nguyên tắc cơ bản về quản trị rủi ro hoạt động		
1	Đảm bảo rủi ro văn hóa	Đảm bảo việc tích hợp văn hóa được chia sẻ trong toàn bộ chuỗi cung ứng
2	Khung quản trị rủi ro	Nắm bắt những rủi ro mới do Fintech gây ra và thay đổi hồ sơ rủi ro
Quản trị		
3	Thực hiện hiệu quả chính sách, quy trình và hệ thống quản trị rủi ro	Xây dựng các khuôn khổ quản trị mới để nắm bắt và kiểm soát các rủi ro mới do Fintech điều khiển.
4	Thiết lập, xem xét khẩu vị rủi ro và chấp nhận.	Thiết lập khẩu vị rủi ro phù hợp.
5	Thực hiện các chính sách, quy trình và hệ thống kiểm soát rủi ro	Đảm bảo việc báo cáo ngay lập tức, giảm thiểu rủi ro sớm cho các rủi ro do Fintech điều khiển.

STT	Các nguyên tắc quản lý rủi ro của Basel	Triển khai thực tế theo sự phát triển của Fintech
Môi trường quản trị rủi ro		
6	Xác định và đánh giá rủi ro trong tất cả các quy trình, hệ thống	Nâng cao năng lực xác định, đánh giá và giảm thiểu rủi ro phát sinh từ các quy trình và hệ thống được mở rộng bởi Fintech.
7	Đánh giá các rủi ro có thể xảy ra đối với các sản phẩm, hoạt động, quy trình, hệ thống mới.	Đảm bảo nhận diện kịp thời và bao quát, đánh giá các rủi ro trong việc tung ra các sản phẩm mới hoặc cung cấp các quy trình, hệ thống có liên quan đến Fintech.
8	Giám sát rủi ro phù hợp và chủ động quản lý rủi ro	Cập nhật thường xuyên quy trình giám sát.
9	Môi trường kiểm soát rủi ro mạnh	Phân bổ nguồn lực có năng lực và phù hợp kịp thời để kiểm soát hiệu quả các rủi ro do Fintech gây ra.
Khả năng phục hồi và sự liên tục trong kinh doanh		
10	Khả năng phục hồi và đảm bảo sự liên tục trong kinh doanh khi gặp các sự cố nghiêm trọng	Lập các kế hoạch nhằm đảm bảo sự liên tục trong kinh doanh trong nhiều tình huống sự cố khác nhau.
Vai trò của công bố thông tin		
11	Công khai quản lý rủi ro	

Nguồn: www.bis.org/publ/bcbs195.htm

3. Kết luận

Trước sự phát triển nhanh chóng của công nghệ, sự thay đổi trong các sản phẩm, dịch vụ ngân hàng cung cấp cho khách hàng là vấn đề tất yếu. Các ngân hàng thương mại muốn tồn tại thì phải thay đổi cho phù hợp với xu hướng, không chỉ thay đổi để đáp ứng nhu cầu khách hàng mà phải thay đổi

để nâng cao khả năng cạnh tranh, tránh các cú sốc mang tính hệ thống. Chính vì vậy, trong tư duy và mô thức quản trị, phải có sự chuẩn bị sẵn sàng và kỹ lưỡng để sẵn sàng đối phó với các tình huống có thể xảy ra. Sự ổn định và vững mạnh của hệ thống tài chính, đặc biệt là hệ thống ngân hàng mang lại sự phát triển bền vững cho nền kinh tế ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Doszhan, R., Nurmaganbetova, A., Pukala, R., & Yessenova, G. (2020). New challenges in the financial management under the influence of financial technology. In *E3S Web of Conferences*, 159(04015). EDP Sciences., 04015, 1-11.
2. Odonkor, A. A. (2018). An Assessment of Credit Risk Management Practices of Adansi Rural Bank Limited. *International Journal of Economics and Finance*, 10(11), 110. <https://doi.org/10.5539/ijef.v10n11p110>
3. Oshodin, O., Karanasios, S., & Karanasios, S. (2017). Is *Fintech a disruption or a new eco-system?* An exploratory investigation of banks response to Fintech in Australia. Australasian Conference on Information Systems.

4. Vinh, G. T. V. X., Nguyễn, P. T. N. P., Giang, T. V. T. H., Phương, T. N. P. T., & Trúc, C. N. T. T. (2021). Sự trỗi dậy của các công ty Fintech ở Việt Nam - Thách thức hay cơ hội cho các ngân hàng truyền thống? Trong Kinh tế Việt Nam trên con đường chuyển đổi số. Trường Đại học Kinh tế TP. Hồ Chí Minh. (Issue 36).
5. Zaborovskaya, A., Gruzdeva, K., Borzemska, M., Kniazeva, E., & Klimenko, M. (2021). Russian Banking Sector Under the Influence of Fintech Innovations. 162 (Icrrfc 2020), 49-57.

Ngày nhận bài: 17/1/2023

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 17/2/2023

Ngày chấp nhận đăng bài: 25/2/2023

Thông tin tác giả:

TS. NGUYỄN QUỐC ANH

Khoa Ngân hàng

Trường Đại học Kinh tế Thành phố Hồ Chí Minh

IMPACTS OF FINTECH ON THE GOVERNANCE MODEL OF THE BANKING SYSTEM

● **Ph.D NGUYEN QUOC ANH**

Faculty of Banking

University of Economics Ho Chi Minh City

ABSTRACT:

Through collecting secondary data and analyzing documents about financial technology (fintech), this study points out some impacts of fintech on the governance model of the banking system. The study finds out that the impact of fintech on the banking system is inevitable, but the impact will depend on the current conditions of each bank. This study also presents opportunities and challenges facing the banking system in the context of fintech emergence. The study proposes a new governance model for the banking system in the context of the Fourth Industrial Revolution.

Keywords: Fintech, banking management, banking risk management.